

DEYİMLERİMİZİN İLGİNÇ HİKAYELERİ

Yaşanmış olayların, tarihi kişiliklerin konu olduğu deyimlerin anlamlarını ve ortaya çıkış hikayelerine çok şaşıracaksınız. İşte o hikayelerden bazıları...

SAÇINI SÜPÜRGE ETMEK

Eskiden kadınlar saçlarını topuklarına kadar uzatırlardı. En uzun saç da en güzel saç kabul edilirdi. Kadın evini süpürmek için yere eğilince arkasındaki çift örgülü saçlar yere düşer ve bir süpürge gibi her yeri öperdi.

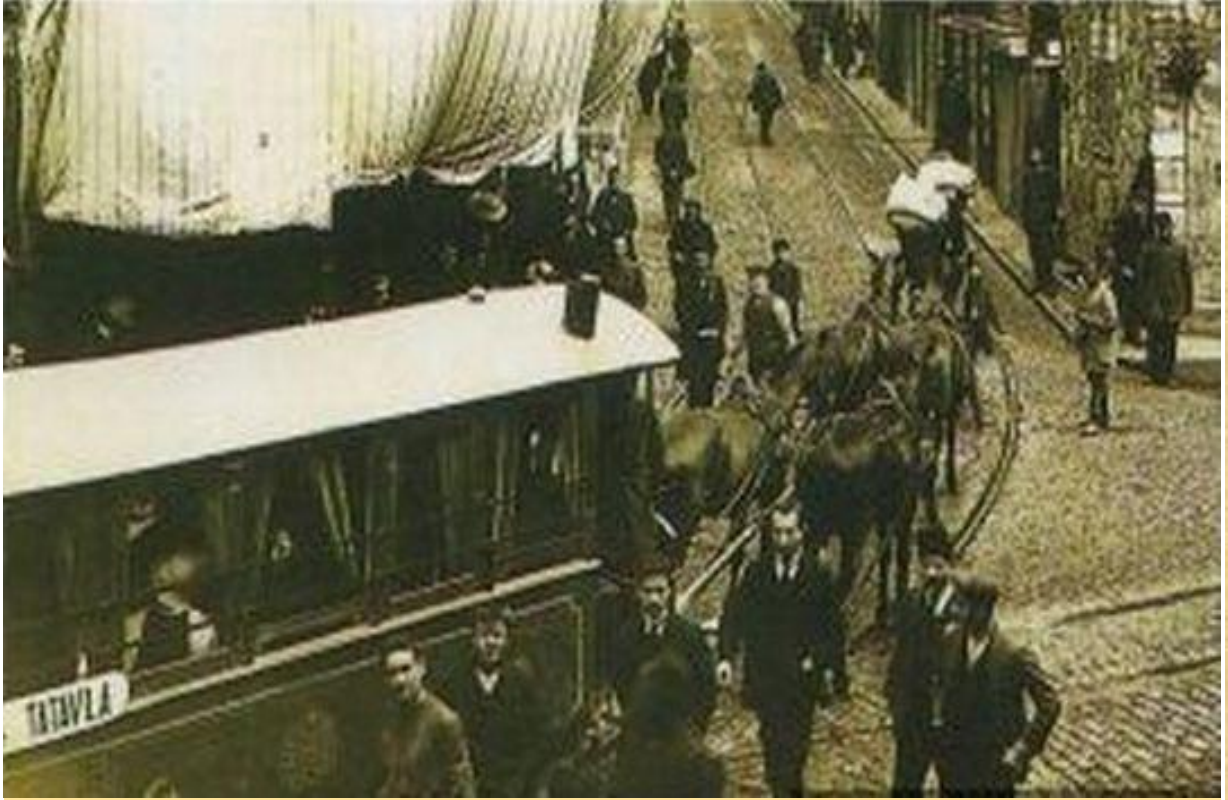
ATEŞ PAHASI

Kanuni Sultan Süleyman maiyetiyle Halkalı civarında ava çıkar. Aniden başlayan şiddetli yağmur, padişah ve adamlarını karşılarına çıkan ilk eve sığınmak zorunda bırakır. Ev sahibinin yaktığı ateşin karşısında elbiselerini kurutup ısınan padişah, yanındakilere dönerek, "Şu ateş bin altın eder" der. Yağmurun dinmemesi üzerine padişah ve maiyetindekiler, geceyi de bu evde geçirirler. Konuklarını tanıyaması da önemli ve zengin şahıslar olduklarını anlayan ev sahibi, sabah ona borcunu soran sultana "Binbir altın" cevabını verir. Bu cevabın şaşkınlıkla karşılanması üzerine ise ateşe bin altın değeri kendisinin biçtiğini, gecelik konaklamanın ise bir altın olduğunu söyler. **"Ateş pahası"** deyimini, bu hadise üzerine doğmuştur. Ederinden fazla çok pahalı şeyler için bugün de yaygın şekilde kullanılmaktadır.

ATEŞ ALMAYA MI GELDİN?

Eskiden kibrit yokmuş. Ateş sönünce, ateş küreği ile komşuya gidilir, bir parça ateş alınır. Ateş almak için komşuya geçen kadınlar, kürekteki ateş sönmesin diye oturup çene çalamazlar ve acele ederlermiş. Kapıdan içeri girmeyerek, kısa bir konuşmadan sonra gitmek isteyen ziyaretçilere **“Ateş almaya mı geldin?”** denmesi de işte bu devirlerden kalmadır.

DİNGO'NUN AHIRI

İstanbul'da ulaşım için atlı tramvayların kullanıldığı yıllarda iki at ile çekilen tramvaylara dik Şişhane yokuşunu çıkabilmesi için fazladan atlar koşulurdu. Azapkapı'da tramvaya eklenen takviye atlar, Taksim'de Dingo isimli bir Rum vatandaşı tarafından işletilen ahırda dinlendirilir, sonra tekrar Azapkapı'ya götürülürlerdi. Gün içinde sürekli atların girip çıktığı ahırın, bu durumu dolayısıyla girenin çıkanın belli olmadığı veya her önüne gelenin girip çıkabildiği yerler için "**Dingo'nun ahırı**" deyimini kullanılmaya başlanmıştır.

METELİĞE KURŞUN ATMAK

Eskiden atış talimleri yapılırken, usta atıcılar hedef için metelik denilen bozuk paralar kullanırlarmış. Metelik, eskiden kullanılan on para değerinde olan bir sikke. Sikke de madeni para veya bu paralara vurulan damga demektir. Köyden çıkıp okuyarak yükselen, mal, mülk ve şöhret sahibi olan bir adam köyünde yaptırdığı evde, gümüş paraları hedefe koyup atış talimi yaparmış. Onu ziyarete gelenler, gümüş mecdiyeye ateş ederken görünce, içlerinden biri, “Baksana bizimki **meteliğe kurşun atıyor?**” demiş.

ETEKLERİ ZİL ÇALMAK

Bir zamanlar Anadolu'nun bir yerinde, herkesin sevip hürmet ettiği güler yüzlü, tatlı dilli bir şeyh yaşarmış.

Şeyhin, pabuçlarının sivri ucunda ve cüppesinin eteklerinde yüzlerce kuzu çingırağı bulunurmuş.

Şeyhin uzaktan gelişi bu çingırakların çıkarttığı sestten anlaşılırmış.

Bir gün şeyhe bu çingırakları niçin taktığını sormuşlar. O da:

- Yürürken yerdeki karıncaları ürkütüp çiğnenerek ölmelerine engel olmak için, diye cevap vermiş. Bir gün güvenlik güçleri, çok tehlikeli bir hırsız çetesinin saklandığı yerden çıkmasını beklerken, çingıraklı şeyh oradan geçiyormuş. Azılı hırsızlar çingırak sesini duyunca ortaya çıkmış ve kaçmaya çalışırken yakalanmış. Azılı bir çetenin yakalanmasına sebep olan çingıraklı şeyhi halk sevincinden kucaklayıp havaya kaldırırken, şeyhin eteklerindeki çingıraklar, daha fazla ses çıkarmış, adeta zil çalmış. Halk da bu çıkan sestten çok mutlu olmuş. Bu olaydan sonra o yerin ahali, bir şeye çok sevinip mutlu olanları görünce, "Ne o **eteklerin zil çalıyor.**" demeye başlamış.

OCAĞINA İNCİR DİKMEK

Yaptığı zulümlerle tanınan bir devlet adamı, konağının bahçesini düzenletiyormuş. Kocaman bir incir ağacını görüntüyü bozuyor diye kestirmek istemiş. Bahçede bulunan İncili Çavuş, bunu duyunca devlet adamına şöyle seslenmiş:

- İncir ağacı yerinde dursun, kestirmeyiniz.

- Niçin?

- Nasıl olsa bir gün **birinin ocağına dikersiniz**, cevabını vermiş.

KEÇİLERİ KAÇIRMAK

Dağda keçilerini otlatan bir çoban, öğle sıcağında, bir ağacın altında uyuyakalmış. Uyandığında keçilerin otladığı yerde bulunmadığını görmüş. Aramış, aramış, keçilerini bir türlü bulamamış. Kendi kendine, "Şimdi keçilerin sahibine ne söyleyeceğim? Ağa beni döve döve öldürür, koca sürü nereye kaybolur?" demiş. Çoban, sağa sola koştururken, "Çobanlık görevimi yapamadım, keçileri kaçırdım." diye yakınırılmış. Önüne gelene, "**Keçileri kaçırdım**, şimdi ben ne yapacağım?" diye sormaya ve anlamlı anlamsız konuşmaya başlamış. Köylüler de merak edip keçileri aramaya başlamışlar. Bu arada suları içip serinleyen keçiler, mağaradan çıkmış, çobanın bıraktığı yerde otlamaya başlamışlar. Köylüler sürüyü yerinde bulunca şaşırılmış ve keçileri tek tek saymışlar. Ortada bir durumun olmadığını gören köylüler, çobanın aklını oynattığına hükmetmişler.

GÖZÜNE GİRMEK

Recep, şaban derken ramazan ayı yaklaşmış. Mahalle kahvesinde ramazanın ne zaman başlayacağına dair sohbetler ediliyormuş. Orada bulunan hocanın biri, “Ay görülmeyince ramazan başlamaz.” demiş. Bu sözleri duyan Bektaşî eve gelir gelmez hanımına:

-Hanım perdeleri iyice kapat.

Karısı:

-Niçin Efendi?

-A hanım niçin olacak, yakında ramazan ayı başlayacakmış.

Müslümanlar oruç tutacaklarmış.

-Ne var bunda efendi? İyi ya sen de oruç tutarsın.

-Hanım ne diyorsam onu yap demiş.

Bektaşî, geceleri mahalle kahvesine gidip gelirken temkinli davranıyor, ayı görmemek için hep yere bakıyormuş. Bir gün yağmur yağmış, sokaktaki çukurlar sularla dolmuş, hava da açılmış.

Bektaşî, bir akşam kahveye giderken Ay'ı görmemek için başını yerden kaldırmıyormuş. Fakat gözü birden bir su birikintisine çarpmış, orada gökteki ayın suya yansıdığını görmüş. Öfkelenen Bektaşî, sudaki ayın aksine, “Bre mübarek! Başımı yerden göğe kaldırmıyorum diye, yere inerek **gözüme mi gireceksin?** Ne yaparsan yap, oruç falan tutmayacağım.” demiş.

LAFLA PEYNİR GEMİSİ YÜRÜMEZ

Bir zamanlar İstanbul'da Aksi Yusuf adında bir peynir tüccarı varmış. Bu tüccar çıkarıcı ve cimri kişiymiş. Trakya'dan getirdiği peynirleri İstanbul'da satar, artanı da deniz yoluyla İzmir'e gönderirmiş. İzmir'de peynir fiyatları yükseldikçe elinde ne kadar mal varsa gemilere yükletir, ama taşıma ücretini peşin vermeyerek kaptanları yalanlarıyla oyalar durur. "Hele peynirler sağ salim varsın, istediğiniz parayı fazla fazla veririm" diye vaatlerde bulunurmuş. Birkaç kez aldanan gemi kaptanlarından birisi yine İzmir'e doğru yola çıkmak üzere iken sinirlenmiş ve şöyle demiş. "Efendi, tayfalarım para ödeyeceğim. Gemimin kalkması için masrafım var. Parayı peşin ödemezsen Sarayburnu'nu bile dönmem. Aksi Yusuf "Hele peynirler sağ salim varsın?" demeye başlayacakmış ki, Gemici "Efendi "Lâfla peynir gemisi yürümez." sözünü yapıştırıvermiş ve sözlerine "Geminin yürümesi için kömür lâzım, yağ lâzım." diyerek devam etmiş. Bu sözler üzerine Aksi Yusuf parayı ödemiş. O gün akşama kadar şu tek cümleyi sayıklayıp durmuş. **"LÂFLA PEYNİR GEMİSİ YÜRÜMEZ HA!"** bu söz daha sonra iş yapmayıp sadece boş konuşanlar için söylenmeye başlanarak deyimleşip güzel Türkçe'mize yerleşmiş.

ATI ALAN ÜSKÜDARI GEÇTİ

Bolu Bey'ine başkaldıran, çoğunlukla ünlü halk şairi ile karıştıran eşkiya Köroğlu, bir gün atını çaldırmış. Köroğlu, değerli ve akıllı bir hayvan olan atını aramak için diyar diyar dolaştıktan sonra, İstanbul'da satılık hayvanlar arasında kendi atını bulmuş. O'nu tanımayan satıcıya müşteri gibi görünmüş. Önce şöyle bir binip deneyeceğini, sonra satın alacağını söyleyerek ata atlamış, hayvan da bir binip deneyeceğini, sonra satın alacağını söyleyerek ata atlamış, hayvan da sahibini tanıdığından, atı mahmuzlamasıyla şimşek gibi fırlayıp kaybolmuş. Kıyıya varınca da sala fazla para verip Üsküdar'a çektirmiş. Öfkesinden küplere binip izlemeye yeltenen at cambazına, kalabalıktan biri seslenmiş: “Beyhude çabalama **atı alan Üsküdar'ı geçti**. O adam Köroğlunun kendisi idi.”

ÜSKÜDAR'DA SABAH OLDU

Üsküdar'da yakın planda iki Selâtin Camii bulunur. İlki Üsküdar iskele meydanındaki Yeni Valide Camii, diğeri ise Mihrimah Sultan Camii'dir. Bu camilerin güzel, gür ve yanık sesli müezzinleri, sabah ezanlarını karşı sahildeki müezzinlerden daha önce okurlarmış. Gayeleri Yıldız Sarayı'ndaki padişaha, sabahın sakin vaktinde seslerini duyurup padişahın dikkatini çekmek, ihsan koparmak, sonunda saray müezzinliğine tayinlerini sağlamamış. Üsküdar'da sabah ezanları okunurken Beşiktaş'taki halk ve esnaf uyanır, diğelerini de uyandırır. Uykuya dayanamayan ve uykudan bir türlü uyanamayan insanlara da:

- Hayır vakti tamamdır, duymuyor musun? Dinle, bak, **Üsküdar'da sabah oldu**, derlermiş.

DANANIN KUYRUĞU KOPMAK

Geçmişte düzenbaz ve yalancı bir adam varmış. Tüccar ve esnafa borç vermediği hâlde vermiş gibi gözükür, onların aleyhine dava açar, şahitler ve kadiya rüşvet vererek davayı kazanır, haksız kazanç elde edermiş. Bu sahtekâr adam, bir gün, kasabanın sözü geçen bir adamı hakkında dava açmış, kadiya da rüşvet olarak bir dana göndermiş. Davalı tüccar bunu öğrenince, daha büyük bir danayı kadiya teslim etmiş. İşin tadının kaçtığını anlayan kadı, her iki danayı getirtip mahkemenin avlusuna bağlatmış. Kadı makamına kurulup herkesin önünde şunları söylemiş:

- Bu davayı görmek için uzun zaman vicdanımla savaştım. Ben adalet için çalışırım. Gelin görün ki, iki taraf da evime birer dana göndermiş. Şimdi kimin haklı, kimin haksız olduğunu danalara bakıp anlayalım. Avludaki danalar, kuyruklarından birbirine bağlanır ve kuyruk atlarına neft sürülerek hayvanlara birer diken batırılır. Hayvanlar böğürerek birbirini aksi yönde çekerler. Bu arada kadı bağırarak, "Kimin ***danasının kuyruğu koparsa***, o taraf haksız çıkacak ve adalet yerini bulacaktır." der. Kısa bir çekişmeden sonra sahtekârın getirdiği dananın kuyruğu kopar ve hayvan can acısıyla sokağa fırlar.

ÖLME EŞEĞİM ÖLME

Memlekette bir sene kıtlık olmuş; arpa, buğday kalmamış. Kış da gelip çatmış. Nasreddin Hoca, eşeğinin her gün arpasını azaltmaya ve hayvanın günlük payından kesmeye mecbur kalmış. Her gün birer parmak eksilen arpa, son zamanlarda iyice azalmış. Hoca hayvana yem verirken onunla konuşur gibi yaparmış; "Aman benim emektar eşeğim, sakın açlıktan ölme. Senin için on dönüm yonca ektirdim. Hele bir bahar gelsin, hepsi de senin olacak, bol bol yonca yiyeceksin. Yalnız şimdi biraz tasarruf etmemiz lazım." deyip, arpayı günden güne azaltırmış.

Buna alışamayan eşek günden güne zayıflamış, iskeleti çıkmış ve bir sabah Hoca, ahıra girince eşeğin ölüsüyle karşılaşmış, "Vah zavallı eşeğim vah? Tam tasarrufa alışmıştın ama ecel sana zaman tanımadı. Yemyeşil yoncalara hasret gittin." demiş.

EŞEK SUDAN GELİNCEYE KADAR DÖVMEK

Balkan Harbi sıralarında cephedeki bir askeri birlikte su ihtiyacını her bölüğün saka neferleri temin ederdi. O zamanlar, mekkare katırlarından başka adına karanfil kolu denilen, merkepli nakliye kolları da vardı. Her bölüğe de bir merkep tahsis edilmiş. Saka neferleri bu eşeklere yükledikleri fıçılarla, ordugâha yarım saat uzaklıktaki bir pınardan su taşırırlarmış. Bölüklerden birisinin saka neferi çok saf ve tembel imiş. Bir gün pınar başında yatmış, uyumuş. Eşek de çimenler üzerinde otlarken uzaklara gitmiş. Uyandığı zaman akşam olmak üzere imiş. Merkebi aramış, bulamamış. Koşarak bölüğe gelmiş. Susuzluktan kıvranan bölüğün çavuş ve onbaşılı sakayı yakaladıkları gibi, bölük kumandanı alaylı yüzbaşının karşısına çıkarmışlar. Çok sert ve aksi bir adam olan yüzbaşı saka neferini sorguya çekmiş. Neticede uyuduğunu ve eşeğini kaçırdığını öğrenince, hemen etrafa atlılar çıkarıp eşeği aratmaya göndermiş. Sakayı da çadırın direğine bağlayıp başlamış dayak atmaya. Can acısı ile avaz avaz bağırarak saka: "Aman yüzbaşım, ölüyorum, bir daha uyumayacağım. Artık dövme!" diye yalvardıkça, yüzbaşı: "Acele etme, daha eşek bulunamadı. **EŞEK SUDAN GELİNCEYE KADAR** dayak yiyeceksin ki bir daha eşeğine sahip olup, muharebe yerinde, vazife başında uyumayacaksın?" demiş.

ELİ KULAĞINDA

İslamiyet'in ilk yıllarında ezan okunurken. Mekkeli müşrikler(inanmayanlar) alay ettikleri ve okuyanı şaşırttıkları için, ilk müezzin Bilal Habeşi, elleri ile kulaklarını tıkayarak okurdu. Birisi yanındakine, "Ezan okundu mu?" diye sorduğu zaman, eğer ezan çok yakın ise, diğeri şöyle cevap verir: "Hayır okunmadı ama **ELİ KULAĞINDA**" olması çok yakın işler için hemen, eli kulağında gibi sözlerin kullanılması buradan kalmıştır.

ELİNE SU DÖKEMEZ

Eskiden, namaz abdesti alınırken, abdest alan kişi, bir usta ise, çırakları, kalfaları, Medrese hocası ise mollaları, öğretmen ise öğrencileri, **eline ibrikle su dökerek** abdest almasına yardımcı olurlardı. Böyle önemli bir kişinin eline, yolu yordamınca, ibrikten su dökmek için, o kişiye biraz yakın olmak, onun yanında iyi kötü bir yer almış bulunmak gerekirdi. Yoksa her önüne gelenin yapacağı iş değildi. İşte bu nedenle, iki değerli kişi ölçülürken, bilgisi, yeteneği, zekâsı daha az olan için, bu deyim kullanılır.

PABUCU DAMA ATILMAK

Osmanlı döneminde esnaf ve sanatkârların bağlı bulunduğu teşkilat, ticaretin yanında sosyal hayatı da düzene sokuyordu. Kusurlu malın, malzemedен çalmanın ve kalitesiz işin önüne geçmek için de ilginç bir önlem alınmıştı. Bir ayakkabı aldınız veya tamir ettirdiniz diyelim. Ama kusurlu çıktı. Böyle durumlarda heyet şikâyeti ve sanatkârı dinliyor. Eğer şikâyet eden gerçekten haklıysa, o ayakkabıların bedeli şikâyetçiye ödeniyordu. Ayakkabılar da ibret-i alem olsun diye ayakkabıyı imal edenin çatısına atılıyordu. Gelen geçen de buna bakıp kimin iyi, kimin kötü ayakkabı tamir ettiğini biliyordu. Böylece **pabuçları dama atılan** ayakkabıcı maddi kazançtan da oluyor ve gerçekten pabucu dama atılmış oluyordu.

YAĞMA HASAN'IN BÖREĞİ

Fatih'in Gebze'de ölümünden (1481) sonra İstanbul'da kıyamet kopmuş, zaten fırsat bekleyen asi yeniçeriler de İstanbul'a dağılmışlar. Kimse canından ve malından emin değilmiş. Yağmacı yeniçeriler, önce kendilerini aldatan sadrazam Karamani Mehmet Paşa'yı parçalayıp konağını yağmalamışlar. Daha sonra şehirdeki zenginlerin konaklarına hücum edip her tarafı talan etmişler. Zengin Yahudilerin oturdukları semtlere akın eden zorbalar büyük yağmalar yapmışlar.

Bu sırada Hasan adlı bir yeniçerinin işlettiği börekçi dükkânını da yağma eden yeniçeriler, işin aslını öğrenince, "Oldu bir kere, **Yağma Hasan'ın böreği**dir." diye, börekleri yemeye devam etmişler.

İPSİZ SAPSIZ

Şimdi olduğu gibi eskiden de Anadolu'dan İstanbul'a çalışmak üzere adamlar gelir, bunların çoğu da herhangi bir mesleğe sahip olmadıklarından ya hamallıkla yahut kazma kürekle çalışarak işe başlarıymış. Bunların içinden öyleleri olurmuş ki hamallık yapmak için de ne bir kazma veya kürekleri bulunurmuş. Bir ip veya tutacak bir sap sahibi olmayan bu kişiler için söylenen ipsiz sapsiz deyişimi de yaramayan adamlar hakkında tahkir anlamında kullanılmıştır.

DAĞDAN GELİP BAĞDAKİNİ KOVMAK

Köylünün biri kendine ekecek bir saha açmak için dağdaki fundalık ve çalıları söküp temizliyormuş. Ayırık otu gibi çabuk üreyip etrafı kaplayan otları da söküp söküp atmış. Bu ayırık otlarından biri arazinin eğiminden olsa gerek, çok bakımlı bir bağın içine düşmüş. Bağ sahibi de bunu önemsememiş. Fakat bir de bakmış ki bağının her tarafının ayırık otlarıyla dolduğunu görmüş. Bir sürü işçi tutarak bağını bu ayırık otlarından temizlemiş, iyice masrafa girmiş. Toprağın derinliklerine salkım saçak kök salan bu ayırık otlarını temizletirken kendi kendine şöyle mırıldanmış, "**Dağdan geldiniz, bağdaki asmalarımı kovmaya** kalktınız. Öyle yağma yok!"

MÜREKKEP YALAMAK

Mürekkep bezir isinden hazırlandığı için suda çözülmesi tabidir. Bu yüzden el yazması eserler asla su ve türevleri ile temas ettirilmmez. Ancak kitap henüz yazılma aşamasındayken mürekkebin bu özelliği hattatların işine yarar, gerek divitlerin ucunda kalan mürekkep lekelerini gidermek ve temizlemek, gerekse sayfaya küçük bir tıfil yahut imla koymak için diviti tekrar mürekkebe bandırarak israf etmek yerine ucunu dillerine değdirir ve oradaki mürekkebin çözülüp kullanılmasını sağlarlarmış. Bu durumda da dillerinin mürekkep olması, yani mürekkebi yalamış olmaları kaçınılmazdır. Sonuçta eskiler, bir insanın yaladığı mürekkep miktarca ilminin ziyadeleştiğini varsayarlar ve okuma yazma bilenlerin pek az olduğu çağlarda azıcık da olsa **mürekkep yalamış** olmayı toplum içinde saygı alameti olarak alırlarmış.

DİMYATA PİRİNCE GİDERKEN EVDEKİ BULGURDAN OLMAK

Dimyat Mısır'da Süveyş Kanalı ağzında ve Portsait yakınlarında bir iskeledir. Eskiden Mısır'ın meşhur pirinçleri, ince hasırdan örülmüş torbalar içinde buradan Türkiye'ye gelirdi. Dimyat'a pirinç almaya giden bir Türk tüccarının bindiği gemi Akdeniz'de Arap korsanları tarafından soyulmuş ve adamcağızın kemerindeki bütün altınlarını almışlar. Bin bir müşkülât içinde Türkiye'ye dönen pirinç tüccarı o yıl iflas etmek durumuna düşmüş. İstanbul'dan kalkmış memleketi olan Karaman'a gitmiş. O sene tarlasından kalkan buğdayları da bulgur tüccarlarına sattığından, kendi ev halkı kışın bulgursuz kalmışlar. ***Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak*** sözünün aslı buradan kalmıştır.

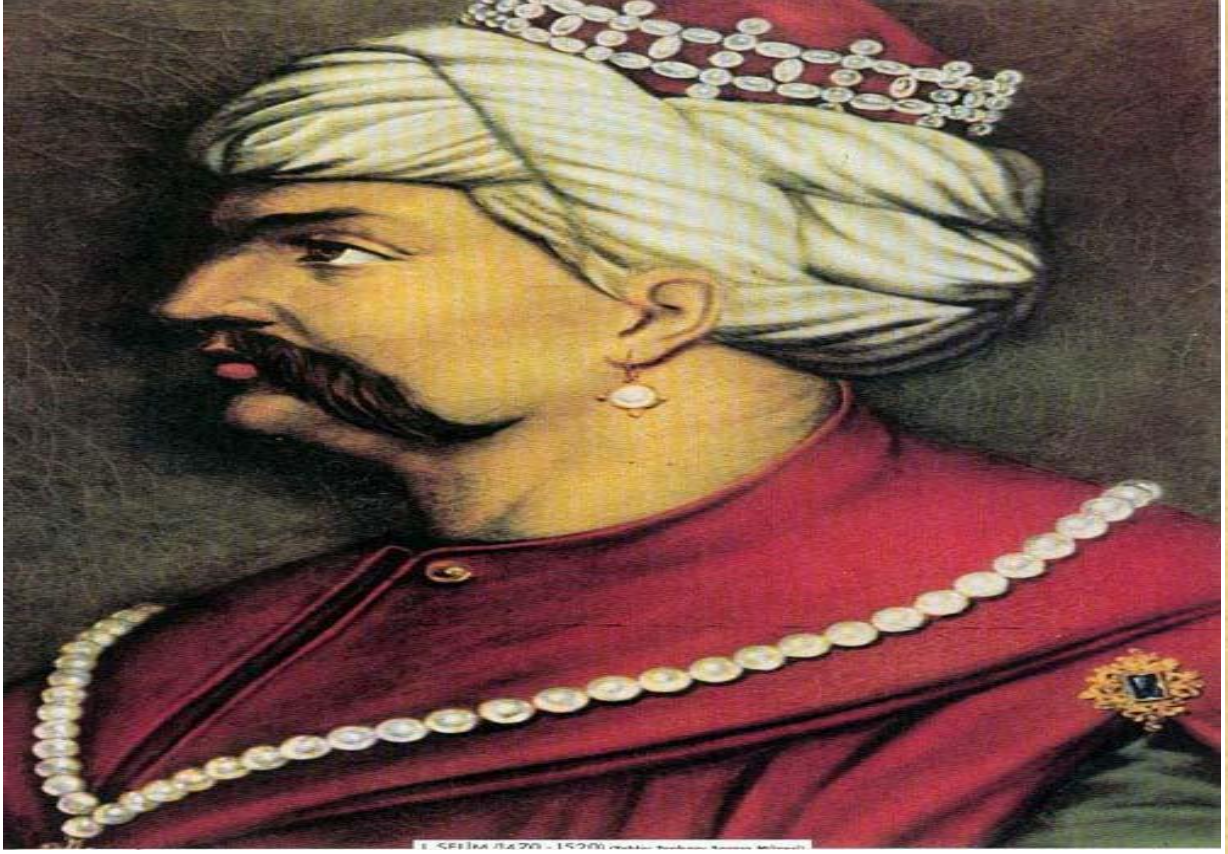

ZÜLFÜYÂRE DOKUNMAK

Âşığın sevdiği kız alingan, her sözden bir anlam çıkaran bir afetmiş. Yüzünün her iki yanındaki zülüfler, âşığın hem hoşuna gider hem de onları bukleli ipeklere benzettirmiş. Bu benzetmelerden gücenen afet, "Demek benim zülüflerim ipek teller gibi cansız ve ruhsuz mu geldi sana?" diye âşığa sitem edermiş.

Genç âşık bir gün sevgilisiyle güllerin açtığı, bülbüllerin öttüğü bir bahçede gezerken hırçın bir rüzgâr esmiş. Bu rüzgâr sevgilisinin saçlarını dağıttığı için kızmış. Sevgilisi bundan da bir anlam çıkarmış: "Anlıyorum, sen rüzgârı bahane ederek, benim ihmalimi yüzüme vurmak istiyor, saç ve zülüflerimi taramadığımı ima ediyorsun." demiş. Âşık sevgilisinin bu sitemlerinden usanınca ağzına bir daha onun adını almamış. Âşık, cevri ü cefaya ne kadar katlanır

ESKİ KULAĞI KESİKLERDEN

Hacı Bektaşî Veli'nin tarikatına girmek isteyenlere tarikatın şartları açıklanır, gerekli öğütler verilir, tekkenin girişinde derviş adayının kulağına bir delik açılarak küpe takılırmış. Tarikatın şartlarından biri de hiç evlenmemekmiş. Sonradan bu kuralı bozanların kulaklarından küpeleri çekilerek alınır ve bu yırtık kulakla dolaşırlarmış. Halk, cezalı dervişlere **"kulağı kesikler"** diye hitap edermiş.

Osmanlı sultanlarından Yavuz Selim'in kulağındaki küpe, bu tarikatın işaretlerinden biri olarak bilinir. Sultan Selim'in şeyhin eşiğine baş koyup kulağını deldirdiği rivayet edilir.

ÇİL YAVRUSU GİBİ DAĞILMAK

Keklik kuşunun bir adı da çildir. Tüylerindeki benekler yüzünden bu isim verilmiştir. Dişi keklik yavru çıkarınca, onlarla hiç ilgilenmez, kendi başlarına bırakır. Yumurtadan çıkan yavrular, seke seke çevreye dağıldıklarından, sözün buradan kaynaklandığı söylenebilir.

MUSUL ÇESMESİNDEN SU İÇMEK

Musul'da Yunus Nebi zamanından kalma bir çeşme varmış. Suyundan içen masumlara şifa, zalimlere zehir olurmuş. Ne zaman şehre bir zalim vali gönderilse, halk bir müddet sonra onu götürüp bu çeşmeden su içirirler ve bir kaç günde göçürterek zulmünden kurtulurlarmış. Musul'un zarif kişi zadeleri arasında zalimlere karşı "***İçtiğin Yunus Nebi çeşmesi ola!***" demek bir darbı mesel olmuş.

ÖKÜZ ÖLDÜ ORTAKLIK BOZULDU

Evvelce fakir bir köylünün çift sürmekte kullandığı bir çift öküzü varmış. Bunlardan biri ölmüş. Köylü, toprak ağasına giderek yalvar yakar bir öküz parası istemiş. Ağa, köylüye:

- Öküzün parasını ödeyinceye kadar hayvan ortak malımız sayılacak. Elli dönüm tarlamı süreceksin, ağılıma bakacaksın, harmanda yardım edeceksin, diyerek ağır şartlar ileri sürmüş.

Ağanın şartlarını kabul eden köylü ona kul köle olmuş. Fakat aradan üç yıl geçtikten sonra parasının yarısından fazlası ödenen öküz, gördüğü ağır işlere dayanamayıp ölmüş.

Ağa, eskisi gibi köylüye angarya işlerini yaptırmak istemiş. Sabrı tükenen köylü:

- Ağam, gayrı **öküz öldü, ortaklık bozuldu**, deyip ağanın zulmünden kurtulmuş.

MAYMUN GÖZÜNÜ AÇTI

Bir adamın her şeyi taklit eden bir maymunu varmış. Her gün maymununu yanında dükkâna götürür, namaz vakti gelince da onu dükkâna gözcülük etsin diye kapının önüne bırakırmış. Bir gün maymun dükkânda, sahibi de namazda iken, hırsızın biri, maymunun karşısına geçip esnemeye başlamış. Maymun da aynısını taklit etmiş. Derken adam uyuma taklidi yapmış. Maymun da aynısını yaparak sonunda uyuyakalmış. Hırsız da fırsattan istifade dükkânda ne varsa alıp götürmüş. Dükkân sahibi camiden gelip dükkânının soyulduğunu görünce maymuna bir güzel dayak atmış. Hırsız birkaç gün sonra yine çıkagelmiş. Bu defa maymun yediği dayağın etkisiyle, karşısında esneyen hırsız taklit etmemiş. Maymun, "Pışşşt, pışşşt!" yapmış. Hırsız da kendi kendine, "**Maymun gözünü açtı**, artık burada ekmek yok." demiş.

KAŞ YAPAYIM DERKEN GÖZ ÇIKARMAK

Düğünlerde, perşembe günü gelin hanımın yüzü süslenirmiş. Eskiden kalemkâr denilen kadınlar gelinin yüzüne saatlerce makyaj yaparlarmış. Gelinin kaşlarına, gözlerine özel kalemlerle şekil verirlermiş. Bu tür işler yapılırken düğün evinde de davetliler çalgı çalıp oyunlar oynarlarmış.

Ortalıkta oynamakta olan genç kızlardan birinin her nasılsa ayağı kaymış, bu arada makyaj yapan kadına çarparak yere düşmüş. Kadının elindeki sert uçlu kalem gelin hanımın gözüne batmış, zavallı kör olmuş. Bu olaydan sonra gelin hanım yüzünden makyajcı kadın da işinden olmuş. Bu kadını kimse çağırıp bir daha ona iş vermemiş.

LEB DEMEDEN LEBLEBİYİ ANLAMAK

Medrese öğrencilerinden ukala bir molla varmış. Farsçadan imtihana girmiş. "Ne soracaklar?" diye öğretmenlerinin ağızına bakıyormuş. Hocalardan biri, Farsça, "dudak" anlamına gelen "leb" sözüyle işe başlamış. Ukala molla, "leblebi" diye lafa karışmış, "leb, leblebi kelimesinin bir hecesidir, efendim." demiş. İmtihandaki hocalar gülmüşler. Soruyu soran hoca:

- Maşallah 'leb' demeden 'leblebiyi' anladın. Yine de lafın sonunu beklesen iyi olurdu, çünkü akıllı olan, icabında susmasını bilmeli, demiş.

SAMAN ALTINDAN SU YÜRÜTMEK

Geniş bir ovanın üzerinde bir köy, bu köyünde bir tanecik ırmağı varmış. Irmağın suları aynı anda köyün bütün tarlalarına yetecek kadar gür olmadığından her gün bu ırmağı bir köylü kendi tarlasına sulamak için kullanıyor, diğerleri de sıranın kendisine geleceği günü bekliyorlarmış. Ancak bir gün köyün açığızlarından biri ırmaktan kendi tarlasına gizli bir kanal yapıp, diğer köylüler bu durumu fark etmesin diye kanalın üstünü toprak ve samanlarla kapatmış. Böylece tarlasına her gün yeteri kadar su geliyor, bolca mahsul alıyormuş. Bir süre sonra ırmağın suları azalıp, bu açığızın tarlasından bereket fişkirınca köylüler vaziyetten kuşkulanıp adamın tarlasına baskın yapmışlar. Birde bakmışlar ki kanallar suyla dolu ve üzerinde otlar yüzüyor. Cevap belli: "Ulan köftehor, **saman altından ne su yürütüyorsun!**"

DENİZE DÜŞEN YILANA SARILIR

Dönem, II. Mahmut dönemi ve Kavalalı Mehmet Paşa Mısır Valisidir. Kendine aşırı güvenen Kavalalı Mehmet Paşanın amacı önce Suriye, ardında Osmanlıyı ele geçirmektir. Oğlu İbrahim Paşa, Suriye'yi ele geçirmiş Osmanlının yolladığı gücüde yenmişti. İstanbul'a doğru yola çıkmıştı. II. Mahmut, ordunun o an için bunlarla baş edebilecek vaziyette olmadığından Ruslardan yardım isteme taraftarıdır. Rus çarı Nikola'dan yardım ister. Bir Osmanlı sultanın Ruslardan yardım istemesi yadırganır. Bir takım vezirler "Bu nasıl iştir?" diye mırıldanınca, Sultan Mahmut "Ne yapalım? **Düştük denize sarılırız yılan**a" der.

İLK GÖZ AĞRISI

Eskiden savaşlar şimdikinden çok olduğu için, Anadolu'nun hemen her köyünden, hemen her hanesinden şu ya da bu cephede savaşan bir asker olurmuş. Bu askerlerin geride kalan anaları, kardeşleri, hanımları, nişanlıları, yavukluları olurmuş elbette. Bu biçareler, vatanını, milletini, dinini muhafaza için cephe cephe koşan yiğitleriyle elbet gurur duyarlarmış ama ağlamadan, gözyaşı dökmeden de gün geçirmezlermiş. Bazen aşikar, bazen gizli gizli ağlayan genç kız ve gelinlerimizin göz pınarları kuruyup gözleri çapaklanmaya ve ağrımaya başlarmış. Birbirleriyle konuşurken, o zamanın terbiyesi icabı: "Senin yavuklun, senin kocan" diyemezler, utanırlarmış. "**Benim göz ağrımdan** hiç mektup gelmiyor, seninkinden haber var mı?" diye sorarlarmış. Bu deyim, sevdiklerimiz içinde en birincisi anlamında kullanılır.

ADAM YERİNE KOYMAMAK

Kethüda zade Arif Efendi, hatır gönül yoluyla tanıdıklarından birinin oğluna bir memuriyet verilmesini ister. Devrin şeyhülislamına bir tavsiye mektubuyla birlikte delikanlıyı gönderir. Şeyhülislamdan:

- Önce imtihana girsin. Kazanırsa bir yer bulunur, tayinini yaparız, cevabını alır. Aradan zaman geçtikten sonra Arif Efendi ile şeyhülislam karşılaşırlar. Arif Efendi:

- Efendi hazretleri, size gönderdiğim adama imtihana girsin, kazanırsa bir yerlere tayin ederiz, demişsiniz. Siz bu makama imtihanla mı geldiniz, deyince, Şeyhülislam:

- Beni de işte bunun için **adam yerine koymuyorlar** ya, diye cevap vermiş

ONUN İPİ İLE KUYUYA İNİLMEZ

Eskiden, kendir ve keten liflerinden çul, yular, ip, urgan ve halat gibi günlük işlerde kullanılan eşyalar yapılırdı. Bu işlerle uğraşan, hileli malzeme ile çürük ip yapan Ali Usta adında biri varmış. Hatta bu adama İpi Çürük Ali Usta demeye başlamışlar. Bu ustanın yaptığı ip ve urganlar olmadık yerde kopar, birçok kazalara sebep olurmuş. Bir gün, derin bir kuyuya bir kuzu düşmüş. Kuyuya inmeye hazırlanan biri, ev sahibinden urgan istemiş. Getirilen urganı beğenmemiş:

- Bu urgan, İpi Çürük Ali Usta'nın malıdır. **Onun ipiyle kuyuya inilmez**, demiş.

- Haksızlık ediyorsun, Ali Usta'nın ipiyle kuyuya inilir, ama aynı ipe çıkılır mı çıkılmaz mı, orasını bilmem, deyince çevresinde bulunanlar, gülüşmüşler.